

CZU: 159.922.7:159.942+371.212

DOI: 10.36120/2587-3636.v28i2.135-143

ABORDĂRI TEORETICE ÎN STUDIUL ALFABETIZĂRII EMOȚIONALE A ELEVILOR DIN CLASELE PRIMARE

Cristina KARABULUT, doctorandă, anul I

<https://orcid.org/0000-0002-9183-5251>

Școala Doctorală „Științe ale Educației”, UST, Chișinău

Rezumat. Articolul conține interpretări teoretice privind evoluția conceptului alfabetizare emoțională contribuind la formarea unei viziuni generalizate asupra parcursului istoric al termenului vizat prin care înțelegem un sistem de acțiuni orientate spre decodificarea semnificației emoțiilor și învățarea gestionării și canalizării eficiente a energiei emoționale.

Cuvinte cheie: alfabetizare emoțională, dezvoltare emoțională, inteligența emoțională, elevi.

THEORETICAL APPROACHES IN THE STUDY OF EMOTIONAL LITERACY OF PRIMARY STUDENTS

Abstract. The article contains theoretical interpretations on the evolution of the concept of emotional literacy, contributing to the formation of a general vision of the historical course of the term by which we understand a system of actions aimed at decoding the meaning of emotions and learning to effectively manage and channel emotional energy.

Keywords: emotional literacy, emotional development, emotional intelligence, primary student.

Argumente privind oportunitatea studierii problemei educației emoționale a elevilor sunt stipulate în documentele de politici ale educației, care explică: „Alfabetizarea pentru toți” constituie „o viziune reînnoită a alfabetizării înscrisă într-un cadru internațional de acțiune care implică o abordare holistică a învățării, conjugând, în plan conceptual și operațional, alfabetizarea copiilor și adulților prin educația formală, nonformală și informală”. Conceptul aflat la baza unui „vast proiect internațional”, lansat la Jomiten (Thailanda) în „Anul Internațional al Alfabetizării pentru toți” (1990), a fost reluat, la nivel de demers strategic, la „Forumul Mondial pentru Educație” (aprilie, 2000, Dakar, Senegal), care a fundamentat teoretic și ideologic întrunirea științifico-praxiologică „Deceniul Națiunilor Unite pentru Alfabetizare” (2003-2012) [1, p. 88].

Actualitatea și importanța studierii alfabetizării emoționale a elevilor mici rezultă din tendințele contemporane de evoluție a paradigmatelor educației, a cerințelor privind formarea în context școlar a competențelor sociale, debutând cu educația timpurie și învățământul primar. Inițial în literatura de specialitate termenul „alfabetizare” se utiliza pentru a descrie capacitatea de a citi și a scrie. La sfârșitul secolului XX termenul *alfabetizare informatică* a evoluat de la semnificația de *a dori* la abilitatea obligatorie - *alfabetizare vizuală* (capacitatea de a recunoaște, înțelege, interacționa cu stimuli non-verbali și stimuli vizuali). Aceste capacități au devenit valori recunoscute ca fiind necesare în organizarea interacțiunilor umane, reprezentând o tendință comună în mediile

educaționale și ocupaționale în sensul *alfabetizării sociale*, exprimată prin abilitatea de a decodifica semnalele emoționale și a interacționa într-un context social [2, p. 12].

Pentru prima dată conceptul *alfabetizare emoțională* a fost formulat de Claude Steiner, în anul 1979, în cartea sa „*Healing Alcoholism*”, prin care autorul se referea la abilitatea care permite rezolvarea dificultăților afective în interacțiunile umane. În continuare, Alemdar M., Anilan H., în studiul „*The Development and Validation of the Emotional Literacy Skills Scale*” [3, p. 259] identifică cinci componente ale alfabetizării emoționale: (a) recunoașterea sentimentelor, (b) empatia, (c) gestionarea emoțiilor, (d) remedierea problemelor emoționale, (e) interacționarea emoțională [4]. Parcursul istoric al conceptului de alfabetizare emoțională a înregistrat următoarele semnificații: „abilitatea de a te înțelege cu ceilalți oameni” (Edward Thorndike, 1930); elementele afective ale inteligenței ar putea fi esențiale pentru dobândirea succesului în viață (David Wechsler, 1940); psihologii umaniști (Carl Rogers, 1950) descriu cum își pot cultiva oamenii forța emoțională. În 1970, psihoterapeutul Susie Orbach elaborează o definiție celebră: „alfabetizarea emoțională este *înțelegerea propriei puteri personale și a emoțiilor pentru îmbunătățirea calității vieții și a relațiilor interpersonale*” a evidențiat termenul și l-au avansat pe agenda cercetărilor internaționale [5, p. 45]. În anii 1990, Salovey și Mayer apreciază „alfabetizarea emoțională ca un sistem de competențe care încurajează succesul și bunăstarea în toate domeniile de dezvoltare”. Ulterior D. Goleman (1995) explică „alfabetizarea emoțională vizează abilitatea de a recunoaște emoțiile proprii și a celorlalți, de a înțelege și de a respecta regulile sociale care guvernează exprimarea emoțiilor. Completând definițiile evocate, Antidote (2003) definește „alfabetizarea emoțională ca practică de a gândi despre modul în care emoțiile modelează comportamentele individuale și la nivel colectiv”.

Evoluția cercetărilor privind alfabetizarea emoțională a înregistrat numele lui Reesa Sorin (2004) care aduce alte semnificații termenului: „capacitatea de a recunoaște propriile sentimente și ale altora, a le afișa și a răspunde la manifestările emoționale în moduri adecvate din punct de vedere social”. Anul 2007 a înregistrat numele lui Ripley și Simpson care evidențiază importanța sănătății emoționale și a sănătății mintale [6, p. 180]. Acum un deceniu studiile privind alfabetizarea emoțională au ajuns în anul 2018, prin cercetările lui Coskun K., Oksuz Y. la noi semnificații științifice. Autorul stabilește impactul critic al emoțiilor asupra sănătății mintale, a moralității și a spiritualității, a învățării prin funcțiile cognitive ale acestora. Prin urmare, abilitățile sociale și emoționale sunt componente - cheie ale procesului educațional care susține procesul de dezvoltare a copiilor și asigură eficiența instrucției. În anii 2020, Alemdar M., Anilan H. dezvoltă un sistem de instrumente specifice de măsurare a alfabetizării emoționale (ELSS).

În continuare se propune explicația conceptului de alfabetizare emoțională conform dicționarelor de specialitate.

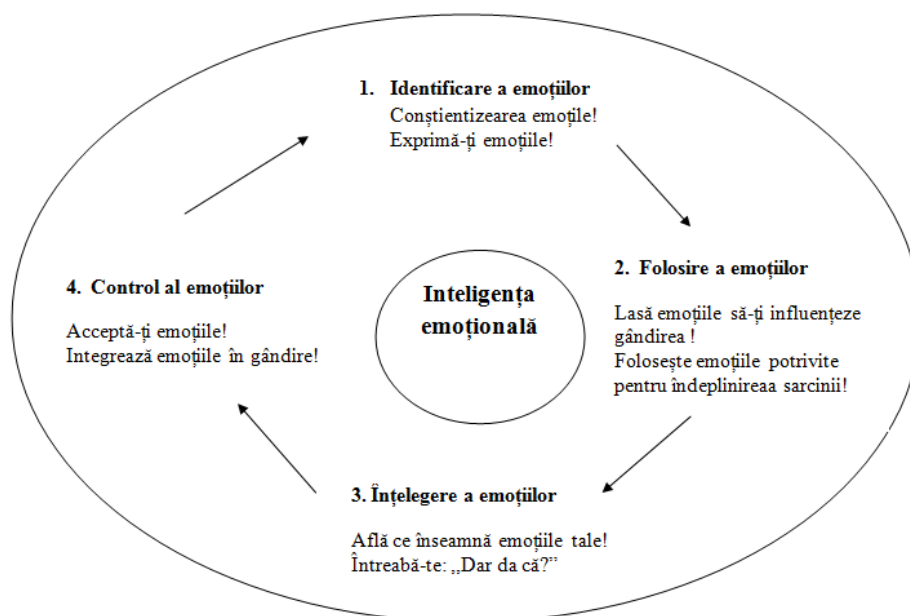
Tabelul 1. Semnificații ale conceptului de alfabetizare emoțională în dicționare

Dicționare	Dicționar explicativ	Dicționar de filosofie	Dicționar de pedagogie	Dicționar de psihologie	Dicționar de sociologie
Semnificație	Capacitatea de a face față emoțiilor cuiva și de a le recunoaște cauzele[7].	Abordează importanța auto-controlului pe baza experienței empirice [8].	<i>Alfabetizarea emoțională</i> constituie un proces de învățare socială activat printr-un sistem de capacități ce permit: a conștientiza, a înțelege, a recunoaște, a exprima și a gestiona competent emoțiile (proprii și a altor persoane), corespunzător reprezentărilor sociale despre emoții; <i>A. Em.</i> servește ca bază pentru a răspunde rezonabil la sentimentele altora; <i>A. Em.</i> impune învățarea vocabularului emoțional, necesar pentru a folosi competent informațiile despre propria stare emoțională și starea emoțională a celor din jur, de a exprima emoțiile pentru a răspunde la sentimentele altora în mod util [9, p. 11].	Este o competență emoțională înțeleasă ca o capacitate multidimensională de a-și recunoaște propriile sentimente, de a recunoaște sentimentele celorlalți, de a face față sentimentelor și de a-și exprima sentimentele [10].	Un răspuns conștient de sine preocupat de inserția socială[19].

Alfabetizarea emoțională este interpretată diferit în limbile popoarelor lumii. Prezentăm în continuare, semnificația acestui termen **în limba română**, *alfabetizare emoțională* se referă la *abilitatea de a identifica, înțelege și răspunde într-un mod sănătos și conectant emoțiilor pe care le simțim în noi înșine și pe care le observăm la alții. În limba franceză -littératie émotionnelle-* capacitatea de a ne identifica și înțelege propriile emoții și ale altora și să le răspund. **În limba engleză- emotional literacy** include *capacitatea de a recunoaște propriile sentimente și ale altora, și să afișeze și să răspundă la manifestările emoționale în moduri adecvate din punct de vedere social. În limba rusă- эмоциональная грамотность*, termenul semnifică capacitatea de a recunoaște emoțiile cuiva și ale celorlalți și capacitatea de a gestiona acele emoții atunci când interacționăm unul cu celălalt. **În limba turcă - duygusal okuryazarlık** - *alfabetizarea emoțională a propriei persoane sau a altora capabil să înțeleagă și să răspundă la sentimentele celorlalți într-un mod adecvat. În limba spaniolă -alfabetización emocional* se referă la capacitățile emoționale prin orientarea acestora spre asigurarea bunăstării psihologice. **În limba germană - emotionale kompetenz** – *reprezintă competențe emoționale ce cuprind o serie de abilități în domeniile exprimării emoțiilor, înțelegerii și a reglării emoțiilor.*

Conform Dicționarului de enciclopedie- alfabetizarea emoțională constă din „abilitatea de a înțelege emoțiile, abilitatea de a asculta pe ceilalți și de a empatiza cu emoțiile lor și abilitatea de a exprima emoțiile în mod productiv” [11]. Conform

cercetărilor lui Salisch (2002), **competența emoțională** se bazează, în esență, pe patru abilități de bază care pot fi combinate în mai multe moduri, și anume: *atenția persoanei față de propria stare emoțională*, compasiunea față de semenii săi (abilitatea de a empatiza), capacitatea sa pentru a crea relații interpersonale satisfăcătoare și gestionarea lor constructivă a sentimentelor stresante sau problematice din punct de vedere social [12].

Figura 1. Cele 4 abilități ale inteligenței emoționale [6, p. 24]
(după David Caruso și Peter Salovey)

Cercetătorii australieni și britanicii asociază **alfabetizarea emoțională** cu inteligența emoțională (Coppock, 2006, Humphrey, 2008; Sorin, 2004). Cercetătorii americani și quebechezi sunt interesați de abilități emoționale în domenii de predare și sprijin social [13, p. 30]. *Alfabetizarea emoțională* este capacitatea de a observa emoțiile și de a ajusta acțiunile sociale (Perry 2008). Conceptul se referă la: aptitudinile de a recunoaște, de a exprima, înțelege și de a regla emoțiile (Coppock, 2006, Sorin, 2004) [13, p. 33].

În comparație cu inteligența emoțională, *alfabetizarea emoțională* implică și necesitatea de formare a competenței sociale (recunoașterea sentimentelor celorlalți), mai ales atunci când abordarea sentimentelor altor persoane este integrată în competența emoțională [10].

Cercetătorul Filliozat (1997) explică: „deosebirea între *inteligența emoțională* și *alfabetizare emoțională*” ce constă în: „inteligența emoțională promovează reflecția și analiza, iar alfabetizarea emoțională face posibilă citirea emoțiilor resimțite și vizează o mai bună înțelegere și reglare emoțională” [13, p. 31].

În articolul său, Stuart Boon (2014) *conceptul de alfabetizare emoțională* a fost utilizat într-un context care pune accent pe capacitatea persoanei de a recunoaște și

exprima sentimente și de a comunica prin cuvinte emoționale specifice în relații interpersonale [14, p. 39].

Autorul Weare (2004) explică „*alfabetizarea emoțională* care include capacitatea de a înțelege, exprima și gestiona propriile emoții și a răspunde la emoțiile celorlalți”. *Alfabetizarea emoțională* necesită formarea competenței de a comunica emoțiile în relații interpersonale. *Alfabetizarea emoțională* se referă la capacitatea oamenilor de a-și exprima stările emoționale și de a-și comunica sentimentele.

Nivelul înalt de alfabetizare emoțională se exprimă prin capacitatea de a recunoaște și a răspunde la stările emoționale ale altora, acesta fiind considerat un semn distinctiv al relațiilor sociale sănătoase [15]. *A învăța copiii alfabetizare emoțională* presupune a parcurge împreună 5 pași de bază:

1. conștientizează emoțiile copilului;
2. consideră exprimarea emoțiilor sale drept ocazie de a comunica;
3. ascultă cu empatie și nu diminuează emoțiile copilului;
4. ajută să găsească cuvintele potrivite pentru a eticheta emoțiile pe care le simte;
5. explorează împreună cu copilul modurile de rezolvare a problemei, în loc să te limitezi la a-i spune să nu mai fie atât de emotiv [6, p. 180].

Cercetătorii în domeniul pedagogiei au ajuns la concluzia, că **un copil inteligent emoțional are următorul portret psihologic:** este conștient de emoțiile sale și vorbește liber despre ele; recunoaște emoțiile celor din jurul său; comunică ușor despre ceea ce îl interesează sau îl preocupă; știe să spună NU fără să îi rănească pe ceilalți; prezintă un bun management al emoțiilor negative (de exemplu, nu face crize de furie atunci când casa este plină de musafiri); are comportamente rezonabile și atunci când lucrurile nu merg așa cum și-ar dori și nu abandonează o activitate, nici atunci când devine dificilă; are bine dezvoltat sistemul motivațional; este sigur de sine în majoritatea situațiilor, iar atunci când simte că nu se descurcă, cere ajutorul; se adaptează rapid la situații/persoane noi; nu îi este teama să adreseze întrebări sau să-și afirme preferințele; are prieteni cu care se relaxează și de la care învață modele noi de comportament [16, p. 197]. În aceeași ordine de idei, G. Allportrele dă semnele comportamentale ale unui școlar inteligent emoțional [17, p. 14]:

- are capacitatea de a vorbi liber despre ceea ce simte;
- cunoaște și identifică propriile emoții prin care trece și pe cele ale celor din jurul lui;
- comunică ușor cu cei din jurul lui;
- este deschis la dialoguri;
- știe să-și controleze sentimentele negative și impulsurile;
- este motivat (descoperă plăcerea din spatele anumitor activități și este orientat spre performanță sau succes);
- se adaptează ușor la situații noi;

- are prieteni și stabilește cu ușurință relații cu cei din jurul lui;
- este capabil să-și impună propriile preferințe și să pună întrebări.

În perioada preșcolară, copilul stabilește relații cu membrii cei din jurul lui care îi permit să-și dezvolte abilitățile emoționale. Înainte de a intra la școală, majoritatea copiilor sunt capabili să identifice emoțiile de bază și să înțeleagă cauzele și consecințele emoțiilor (Denham, 1998) abilități socio-emoționale, cum ar fi gestionarea, înțelegerea și comunicarea în mod adecvat, emoțiile lui sunt achiziții importante la vârsta preșcolară și școlară care sunt asociate cu adaptarea socială și succesul școlar în viața ulterioară a copiilor (Blair 2002; Denham, 2007) [18, p. 10].

Deducem ideea, că anume copiii cu înalt nivel de alfabetizare emoțională gestionează bine sentimentele, le recunosc și răspund sentimentelor celorlalți fiind în avans în toate domeniile vieții. Dimpotrivă copiii care au problemele de reglare a sentimentelor negative sunt mai predispuși la manifestări de furie, frustrare și iritare față de ceilalți și față de relațiile cu copii și adulți [19, p. 12].

O altă abordare teoretico-practică în studiul problemei vizate se referă la formarea culturii emoționale a cadrelor didactice prin echilibrare emoțională ce constituie un model pentru elevi de gestionare a energiei emoționale pentru controlul propriilor emoții și exprimarea inteligentă a acestora în mediul educațional, stimulând dezvoltarea emoțională a discipolilor săi [17, p. 5]. Prin cultură emoțională a profesorilor, profesorul universitar, Maia Borozan (2010) definește: „o subcompetență a culturii profesionale de natură psihopedagogică, formațiune dinamică a personalității, reflectată în unitatea dimensiunilor intrapersonală cu componentele structurale subordonate: imaginea de sine, motivațional-normativă, cognitivă, conotativă și dimensiunea comunicativ-relațională (discursivă, managerială, integratoare, axiologică) reprezentate într-un sistem de variabile afective elaborate de profesori pentru maximizarea eficienței profesionale, integrate într-un stil charismatic de comunicare pedagogică, catalizator de confort profesional și valori emoționale [20, p. 14].

Abordarea științifică a alfabetizării emoționale în învățământul primar scoate în evidență problema educației pentru dezvoltare emoțională, implică sporirea coeficientului emoțional (QE) și trecerea de la un anumit nivel de cultură emoțională la unul mai superior prin dezvoltarea/ formarea unor competențe emoționale [20, p. 16]. În cadrul școlii și în predarea unei mai largi game de materii tradiționale în care sunt profitate de oportunități de învățare emoțională. În fine, pentru ca alfabetizarea emoțională să pătrundă în toate aspectele vieții școlare, ar putea fi o schemă de mentorat de la egal la egal implementat, din nou cu sprijinul profesorilor dedicați care sunt dispuși să-l supravegheze. Aceasta ar implica copii, cu abilități emoționale puternice, îndrumarea colegilor care încă nu-și dezvoltă o gamă completă de abilități emoționale [14, p. 49].

Concluzionăm prin formularea unei posibile definiții a conceptului: „*alfabetizarea emoțională constituie un proces etapizat de dezvoltare emoțională a personalității, ce conduce la formarea unor capacități emoționale (de a recunoaște emoțiile în sine și în alții, și a exprima emoțiile în moduri adecvate etc) ce asigură acceptarea și învățarea unor reguli facilitând integrarea socială de succes în orice mediu socio-educational*”. Aceste abilități/capacități emoționale sunt de o importanță incontestabilă și trebuie dezvoltate în acord cu exigențele tradiționale de alfabetizare, cum ar fi cititul și scrisul, și „noile alfabetizări” ale secolului XXI, cum ar fi, spre exemplu, *alfabetizarea tehnologică* etc.

Deducem în acest context, că dezvoltarea emoțională va începe în primii ani de copilărie pentru a asigura eficiența școlară a elevilor. Abordările actuale ale educației emoționale vizează intervenții educaționale pe direcția formării empatiei prin întrebări și discuții generatoare pentru exprimarea cultă a emoțiilor. De asemenea, este important să se asigure parteneriate în educația emoțională, unde copiii, profesorii și părinții să conlucreze pentru a înțelege secretele dezvoltării afective a personalității umane [2, p. 15]. Dezvoltarea emoțională a copiilor este proiectată curricular în obiective și conținuturi specifice dezvoltării personale, se produce debutând cu educația timpurie și continuă în procesul educațional la alte trepte și niveluri ale sistemului de învățământ. Se constată, că învățarea academică nu este suficientă pentru a dezvolta întregul potențial al copiilor, este recomandabil explorarea complexă și activă a zonelor socio-emoționale. Nu ne putem baza pe copii să-și dezvolte, în mod natural, aceste abilități, constatăm nevoia proiectării unor blocuri de învățare socială pentru angajarea activă în viața reală [19, p. 13].

Subliniem, că articolul descrie, în mod esențial, evoluția conceptului alfabetizare emoțională. În secțiunea finală a articolului se explică unele tangențe între inteligența emoțională și alfabetizare emoțională „școlile ar avea beneficii generând bunăstarea elevilor rezultate din alfabetizarea emoțională” [14, p. 42]. *Inteligența emoțională* reprezintă capacitatea personală de identificare și gestionare eficientă a propriilor emoții în raport cu scopurile personale (carieră, familie, educație etc.), finalitatea acesteia constă în atingerea scopurilor, cu minim de conflicte intra- și interpersonale [21, p. 166]. În această ordine de idei, alfabetizarea emoțională are impact inovator generând formarea la elevi a unui sistem de capacități: de a percepe, înțelege, decodifica și autoregla emoțiile, diverse reacții emoționale susceptibile de a exprima în mod inteligent trăirile emoționale. Dezvoltarea abilităților emoționale va preveni dificultățile școlare, asigurând explorarea inteligenței emoționale pentru mobilizarea elevilor în clasă și în organizarea eficientă de către cadrele didactice a activităților de învățare [13, p. 37]. O concluzie care se desprinde în acest context se referă la necesitatea evaluării permanente a nivelului de cultură emoțională a cadrelor didactice implicați în dezvoltarea personală a elevilor mici,

deoarece aceștia învață stilul psihoemoțional din comportamentele deontologice ale cadrelor didactice. Rigoarea deontologică privind conduita în mediul educațional a profesorilor, dar și a părinților implică amplificarea competențelor socio-emoționale și formarea continuă pe direcția proiectării și realizării educației pentru dezvoltare emoțională a elevilor. Înțelegând comportamentul uman și ceea ce motivează acțiunile omului spre a obține fericirea, se pot explora „strategii de formare a unor competențe de gândire pozitivă”, întrucât omul, ca ființă socială, nu numai că intră în relație cu alți oameni, ci are o mare nevoie să fie apreciat, să iubească și să fie iubit, să ocrotească și să fie ocrotit. Această condiție socială a elevilor mici și nevoia de socializare școlară explică interesul constant al cercetătorilor pentru alfabetizarea emoțională a copiilor. Paradigma educației bazată pe inteligență emoțională este interpretată de către cadrele didactice într-un model de angajare în dezvoltarea personală a elevilor. Din această perspectivă descoperim, că în acord cu aceasta, prin intermediul politicilor educaționale stimulează proiectarea, implementarea și evaluarea activităților educative orientate spre dezvoltarea emoțională a copiilor, ca instrument de ameliorare a alfabetizării emoționale și adaptare la nevoile de educație ale copiilor în vederea facilitării integrării școlare.

Bibliografie

1. CRISTEA, S. *Dicționar enciclopedic de pedagogie*. Volumul I. (A-C). București: Didactica Publishing House, 2015.
2. REESA, S. Educating young children's emotions (pdf) https://www.researchgate.net/publication/266081553_Educating_young_children%27s_emotions (vizitat 18.06.2022).
3. ALEMDAR, M.; ANILAN, H. The Development and Validation of the Emotional Literacy Skills Scale. In: *International Journal of Contemporary Educational Research*, 2020. Volume 7 Number 2. p. 258-270.
4. https://stringfixer.com/fr/Emotional_literacy (vizitat 20.06.2022).
5. ÖZKAN, A. İlkokul öğrencilerinde duygusal okuryazarlık ve akademik stres düzeyleri. *Alfabetizare emoțională la elevi din învățământul primar și niveluri de stres academic (teza de master)*. Universitatea Recep Tayyip Erdogan Institutul de științe sociale Departamentul învățământ de bază din Turcia. Rize, 2019. 147 p. <http://acikerisim.erdogan.edu.tr/xmlui/handle/11436/80?locale-attribute=en> (vizitat 20.06.2022).
6. WILDING, CH. *Schimbă-ți viața cu ajutorul inteligenței emoționale. Cum să te bucuri de o viață echilibrată*. București: Tipografia Litera, 2020.
7. <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/emotional-literacy> (vizitat 21.06.2022).

8. https://www.researchgate.net/publication/344361941_Philosophy_of_Emotional_Intelligence (vizitat 20.06.2022).
9. COJOCARU-BOROZAN, M. ș.a. *Glosar român – englez - rus – francez - italian. Pedagogia culturii emoționale*. Chișinău: Tipografia UPS „Ion Creangă”, 2016.
10. Dictionar de psihologie german. <https://dorsch.hogrefe.com/stichwort/emotionale-kompetenz> (vizitat 18.06.2022).
11. <https://www.encyclopedia.com/social-sciences/dictionaries-thesauruses-pictures-and-press-releases/emotion-sociology> (vizitat 21.06.2022).
12. KRAUSE, M. Emotionale Kompetenzen (pdf) <http://www.kompik.de/entwicklungsbereiche/emotionalekompetenzen/wissenschaftlicher-hintergrund.html> (vizitat 19.06.2022).
13. PHARAND, I.; MOREAU, A. Littérature émotionnelle: lire et comprendre les émotions pour mieux vivre. <https://images.sdm.qc.ca/fichiers/Public/2017/B783526.pdf> (vizitat 20.05.2022).
14. BOON, S. Developing an emotionally literate school. In: *The Bridge: Journal of Educational Research-Informed Practice*, December, 2014. Volume 1, Issue 2, p. 38-56.
15. <https://study.com/academy/lesson/what-is-emotional-literacy.html> (vizitat 20.05.2022).
16. SANDA, OL. Dezvoltarea inteligenței emoționale la copiii cu dizabilități. În: *Materialele Conferinței Științifice studențești cu participare internațională*. Ediția a LXX-a din 28.04.2021. Chișinău : Universitatea de Stat din Tiraspol, 2021. Vol II. p. 197- 201.
17. ȘOVA, T. ș.a. *Dezvoltarea emoțională a elevilor din clase primare. Ghid metodologic pentru cadre didactice și părinți*. Bălți, 2020.
18. LIMA-PACHECO, E. *Alfabetizarea emoțională în contextul unei povești imaginare: influența de gen a părinților și a copiilor*. Universitatea Quebec din Montreal, 2016. Rezumat la teza de doctor. 66 p. <https://archipel.uqam.ca/9534/1/D3045.pdf> (vizitat 18.06.2022).
19. REESA, S. The fear of early childhood - Emotional literacy in the early years. https://www.researchgate.net/publication/266081308_The_Fears_of_Early_Childhood_-_Emotional_Literacy_in_the_Early_Years (vizitat 19.06.2022).
20. COJOCARU-BOROZAN, M. *Teoria culturii emoționale*. Chișinău: Tipografia UPS „I. Creangă”, 2010.
21. ANDRONE, S. I. *Constante pedagogice ale evoluției și valorificării paradigmei inteligenței emoționale* (abordare comparativă). Teza de doctor în științe pedagogice. Chișinău, 2019.